

FEDAKÂRLIĞIN DENKLEŞTİRİLMESİ İLKESİNE DAYANAN SORUMLULUĞUN MEDENİ HUKUK ÇERÇEVESİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ

Dr. Öğr. Üyesi Seda KARA KILIÇARSLAN

Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi,
Medeni Hukuk Anabilim Dalı

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7814-371X>,
sedakarakilicarslan@kku.edu.tr

Geliş Tarihi | Received: 18.11.2023

Kabul Tarihi | Accepted: 31.12.2023

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Plagiarism: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır

Atıf | Citation:

Kara Kılıçarslan, Seda. "Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesine Dayanan Sorumluluğun Medeni Hukuk Çerçevesindeki Görünümü". MHD. 1/1 (2024), s.96-122.

Yazar Beyanı

Mali Destek: Yazar, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yazarların Katkıları: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.

Etik Kurul Onayı Beyanı: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde MHD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde MHD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın MHD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir.

Author's Declaration

Financial Support The author, has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Authors' Contributions This article was prepared by the author alone.

The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

The Declaration of Ethics Committee Approval The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

The Declaration of Research and Publication Ethics The author declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of MHD in all processes of the paper and that she doesnot make any falsification of the data collected. In addition, she declares that Civil Law Review and its editorial board have noresponsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academicpublication environment other than Civil Law Review.

FEDAKÂRLIĞIN DENKLEŞTİRİLMESİ İLKESİNE DAYANAN SORUMLULUĞUN MEDENİ HUKUK ÇERÇEVESİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ

Öz

Çalışma konusu “Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesine” dayanan sorumluluk halleriyle sınırlıdır. Kural olarak hukuk düzeni kişiler arasındaki davranışları, ancak birbirini zarara uğrattığı takdirde sınırlandırmıştır. Aksi takdirde irade özerkliği çerçevesinde sınırlamadan değil, serbesiyetten bahsedilir. Bazı durumlarda ise hukuki sonuç bağlanan bu davranışlarda hukuka aykırılık olmasa dahi, zarar olduğu için sorumluluğun gündeme gelmesi muhtemeldir. Kişiler arasında bir tarafın diğerine göre menfaatinin zedelendiği durumlarda, bu menfaat ihlali durumuna katlanan lehine “Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi” gereğince zarar denkleştirilir. Böylece temelinde hukuka uygun bir davranışa rağmen gerçekleşen zarar zarar gören üzerinde kalmayacaktır. Bu çerçevede konuya ilişkin halleri incelemeye önce, genel itibariye kavrama ilişkin açıklamalarda bulunulup, kavramın gelişimi incelenmiştir. Dolayısıyla çalışma iki ana bölümde gerçekleştirilmiştir. İlk bölümde kavramın tarihi gelişimi ve hukukumuzdaki son durum ele alınmakla birlikte, sorumluluk türleri arasındaki yeri şematize edilmiştir. Ayrıca tehlike sorumluluğundan ayırt edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Denkleştirme sorumluluğuna ilişkin başlıca görünümeler ise ikinci bölümde incelenmiştir. Genel sınıflandırmaya uyularak, iki alt bölümde, zorunluluk halleri, komşuluk ilişkilerine ilişkin ve takip hakkından doğan haller olarak irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sorumluluk Hukuku, Fedakârlığın Denkleştirilmesi, Zorunluluk Hali, Tehlike Sorumluluğu

THE APPEARANCE OF LIABILITY BASED ON THE PRINCIPLE OF COMPENSATION OF SACRIFICE UNDER CIVIL LAW

ABSTRACT

The subject of our study is limited to the cases of liability based on the "Principle of Equalization of Sacrifice". As a rule, the legal order restricts the behaviors between individuals only if they harm each other. Otherwise, within the framework of the autonomy of will, it is not a restriction, but freedom. In some cases, even if there is no illegality in these behaviors that have legal consequences, it is possible that liability may arise because there is damage. Since one party's interest is damaged compared to the other party and this violation of interest is endured, it will be necessary to compensate the damage in accordance with the "Principle of Equalization of Sacrifice". Thus, the damage incurred despite a lawful behavior will not remain on the injured party. In this framework, before examining the cases related to the subject, the concept is explained in general terms and the development of the concept is examined. Therefore, the study is organized in two main sections. In the first part, the historical development of the concept and the latest situation in our law are discussed, and its place among the types of liability is schematized. In addition, the necessity to distinguish it from hazard liability is emphasized.

The main manifestations of equalization liability are examined in the second part. Following the general classification, it is examined in three sub-sections as cases of necessity, cases related to neighborly relations and cases arising from the right to pursue.

Anahtar Kelimeler: Liability Law, Equalisation of Sacrifice, State of Necessity, Danger Liability.

GİRİŞ

Hukuk düzeni bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerinde serbest hareket edebilmelerine imkan sağlamış; ancak bahsi geçen bu serbestliği bir başka kişiye zarar verecek oranda sınırsız bir şekilde kullanmayı da yasaklamıştır. Zira hem kişisel hem de kamusal menfaatler düşünüldüğü zaman, birbiri ile karşı karşıya gelen ya da savaşıyor çıkar çatışmaları bulunmaktadır. Çalışmada ilerleyen kısımlarda da değinileceği gibi, hukuk düzeni kişilerin menfaatlerinin zarara uğraması halinde, zarara neden olanın salt kusurlu davranışından dolayı sorumlu tutmakla ile yetinmemiş, kusuru olmasa dahi zarara yol açmış olması durumunda dahi sorumluluğuna hükmetmiştir²⁷⁶. Hatta çalışma konusunu oluşturan sorumluluk halinde, her iki türde karşılaşılan hukuka aykırı müdahalelere ilişkin herhangi bir zarar doğmamıştır, bilakis hukukun müsaade ettiği, onayladığı, uygun bulunduğu bir müdahale sonucunda zarar ortaya çıkmıştır. Daha doğru bir ifadeyle, hukuk düzeni yalnızca hukuka aykırı müdahalelerle bağlantılı zararların tazminini düzenlememiş, bunun dışında çatışan menfaatler arasında bir tartım yapıp bunlar arasından daha üstün tutulması gerekli olan müdahaleye hukuka uygunluk tanınmasına rağmen, sebep olduğu zararı göz ardı etmemiş ve onu da denkleştirme yoluna gitmiştir. Üstün tutulmuş olan değer toplum yaşamının gerekliliğinden dolayı yasaklanamıyor olsa dahi feda edilen menfaat lehine bozulan çıkar dengesinin tekrar kurulması için fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesine dayanan sorumluluk tesis edilmiştir. Bu şekilde hem

---

²⁷⁶ Sorumluluk Hukukuna ilişkin ayrıntılı açıklamalar için Bkz. M. Kemal Oğuzman/Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 2, Vedat Yayıncılık, 16. Bası, İstanbul, 2021, s. 1 vd; Hüseyin, Hatemi/ Emre, Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Vedat Yayıncılık, 4. Bası, İstanbul, 2017, s. 113 vd; Gökhan, Antalya, *"Borçlar Hukuku" Genel Hükümler*, C.I, Beta Yayınları, İstanbul, 2012, s. 407 vd; Ahmet, Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitabevi, 22. Bası, Ankara, 2018, s. 368 vd; Ali Naim, İnan/Özge, Yücel, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 4. Bası, Ankara, 2014, s. 411 vd; Tolunay/Ozanemre Yayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınları, 4. Bası, Ankara, 2023, s. 107 vd; Sinan Sami, Akkurt/Kemal, Erdoğan/Hüseyin, Tokat, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Özel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 185 vd; Zahir İmre, *Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri*, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1949, s. 198; Selim Kaneti, *Haksız Fülde Hukuka Aykırılık Unsuru*, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 2007, s. 13; Andreas Von Tuhr, *Borçlar Hukukunun Umumi Kısımı*, çev., Cevat Edege, Ankara: Ankara, 1983, s. 408; İlhan Ulsan, *"Çevre Etkisinden Doğan Zararlar ve Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi"*, Sorumluluk Hukukunun Güncel Sorunları, Sorumluluk Hukukundaki Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu, Ankara, 1977, 183- 184; Refik Korkusuz, *"Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlemesi"*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk Ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28- 29 Mayıs, 2009, s. 202- 204; Karl Larenz, Claus- Wilhelm Canaris, *LehrBuch Des Schuldrechts*, München: 1994, § 85, V, s. 669- 671; Selim Kaneti, *"Çatışan Değerlerin Tartılmasına Dayanan Hukuka Uygunluk"*, Sorumluluk Hukukunun Güncel Sorunları, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler II. Sempozyumu, Ankara, 1978, s. 143- 147; Fikentscher, Wolfgang, *"Schuldrecht"*, Berlin, New York: 1992, §112, N. 1349.

kamusal hem bireysel menfaat çatışmalarında orta yol sağlanmış, zarar hangi nedenle ortaya çıkmış olursa olsun giderilebilmesi amaçlanmıştır. Bununla beraber fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesine ilişkin çerçeve bir normun kanunlarda yer almasına ilişkin görüşler mevcuttur. Zira 2012 yılında yürürlüğe giren 6098 Sayılı TBK m. 71/ IV ile fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesini düzenlediği yönünde tartışmalar söz konusudur. Ancak bu düzenleme, yasal bir çözüm sunmaktan çok düzenlenmiş olduğu madde kapsamında tartışmaları artırıcı bir niteliktedir. Bu sebeple Yargı kararları ve öğreti görüşleri, söz konusu kavram açısından önemini halen korumaktadır. Bu çalışmada ise fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesinin medeni hukuk çerçevesindeki görünümleri ele alınacaktır.

I. FEDAKÂRLIĞIN DENKLEŞTİRİLMESİ İLKESİNE DAYANAN SORUMLULUK

A. Kavram

Fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi hukuka uygun müdahaleler nedeniyle ortaya çıkan zarara tahammül gösteren tarafın menfaatinin dengelenebilmesi için yürütülen bir denkleştirme işlemidir. Söz konusu olan ilke gereğince yalnızca hukuka aykırı müdahalelere dayanan zararların tazminini sağlamamış, ayrıca çatışan menfaatler arasında bir tartıma gidip bunlar arasından üstün tutulması gereken müdahaleye hukuka uygunluk tanınmasıyla birlikte, yol açtığı zarar bakımından denkleştirme yoluna gidilmiştir. Böylece hem kamusal hem de kişisel menfaat çatışmalarında, zarar hukuka uygun müdahale neticesinde doğmasına rağmen denkleştirilmiştir²⁷⁷.

²⁷⁷ İlhan Uluhan, "Medeni Hukukta Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı", İstanbul: 1977, s. s. 8-9; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Yetkin Yayınları 2015, s. 505 vd.; Elvan, Sütken, "Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesinin Taşınmaz Mülkiyetinin Kısıtlamaları ile İlgili Olarak Uygulandığı Bazı Durumlar", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 2, Aralık 2009, s. 109-131; Muharrem Tütüncü, "İşverenin İş Kazalarından Doğan Sorumluluğu Bakımından Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesinin Uygulama Alanının Değerlendirilmesi", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, Sayı: 2, Temmuz 2016, s. 757-780. Asım Kaya, "Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu", Terazi Hukuk Dergisi, C. 11, Sayı: 113, Ocak 2016, s.: 47-56. Çelik Ahmet, Çelik, "Hekimlerin ve Sağlık Görevlilerinin Çalışma Koşulları ve Korunmaları", Terazi Hukuk Dergisi, C. 17, Sayı: 188, Nisan 2022, s.: 126-13; Murat, Önok, Işık, Önay, "Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Hâlinin Hukukî Niteliği", C. 77, S. 2, İstanbul Hukuk Mecmuası s. 847-895; Çağlar, Özel, "Türk Özel Hukukunda Sözleşme Dışı Sorumluluk Olgularına Genel Bakış", Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, 2000, s.415-432.

Fedakârlığın denkleştirmesi ilkesi uyarınca sorumlu olunması fikri ilk önce, kamusal çıkarlara²⁷⁸ tanınan üstünlüklerde karşımıza çıksa da zaman geçtikçe bireyin menfaatlerinin öneminin artması nedeniyle özel hukuka mal olmuş bir kavram olmuştur. Bu çerçevede fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesine ilişkin çerçeve bir normun Borçlar Kanunu'nda düzenlenmesi gerekliliği de savunulmakla birlikte, bu yönde bir düzenleme olduğu hususunda TBK m. 71/IV hükmü tartışılmış, ancak hakim görüş düzenlemenin yalnızca tehlike sorumluluğu ile ilgili olduğu yönündedir. Bu sebeple hali hazırda öğreti görüşleri²⁷⁹ ve Yargı kararları, söz konusu kavram açısından önemini korumaktadır²⁸⁰.

B. Tarihi Gelişimi

Fedakârlığın denkleştirilmesine ilişkin sorumluluğa ne Roma Hukukunda ne de Pandekt Hukukunda rastlayabilmekteyiz. İleride de ele alanacağı gibi, çıkar çatışması dendiği zaman eski çağlardan beri akla gelen önemli ilişkilerden biri olan komşuluk ilişkisinde dahi denkleştirme kavramı ele alınmamıştır. Şöyle ki komşuluk ilişkisi neticesinde, taşınmaz mülkiyeti sahibi olan kişilerin, komşuları lehine bir fedakarlıkta bulunmak için, mülkiyet haklarından sınırlı biçimde yararlanmaları mevzu bahis yapılmamıştır. Bu çerçevede *Denburg*, taşınmaz maliki taşınmazının sınırları içerisinde kaldığı sürece komşularının çıkarlarını gözetmek zorunda olmadığını belirtmiş, buradan yola çıkarak tarlasını taşocağına, oturduğu evi fabrikaya çevirebileceğini kabul etmiştir²⁸¹.

Günümüzdeki kavramın çıkış noktası olarak gösterebileceğimiz düzenlemelere ilk olarak Alman Hukukunda rastlamaktayız. Daha çok kamu hukuku kökenli²⁸² olarak doğan kavram zamanla bugünkü gibi özel hukuka ilişkin bir sorumluluk türü olmuştur. Öte yandan Türk- İsviçre öğretisinde

²⁷⁸ İlhan Uluslan, "Alman Kamu Hukukunda Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi", İÜHFEM, 43/1-4 (1979), s. 101- 123.

²⁷⁹ Uluslan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 1 vd.; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 505 vd; Oğuzman/Öz, *Eşya Hukuku*, s. 10; Sütken, "Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesinin Taşınmaz Mülkiyetinin Kısıtlamaları ile İlgili Olarak Uygulandığı Bazı Durumlar", s. 109-131; Tütüncü, "İşverenin İş Kazalarından Doğan Sorumluluğu Bakımından Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesinin Uygulama Alanının Değerlendirilmesi", s. 757-780; Çelik, "Hekimlerin ve Sağlık Görevlilerinin Çalışma Koşulları ve Korunmaları" 126-135.

²⁸⁰ Y.8. HD: 2010/5612 K: 2011/343 Karar Tarihi: 25.01.2011; Y. 14. HD: E. 2021/1658, K. 2021/3247, T. 17.05.2021.

²⁸¹ Henrich Dernburg, *Pandekten (Allgemeiner Teil)*, 6. Auflage, Berlin: 1900, § 198, I, s. 74, naklen, İlhan Uluslan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, İstanbul: 1977, s. 66.

²⁸² Uluslan, "Alman Kamu Hukukunda Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi", s. 101- 123.

uzun yıllar farkına varılmamışken; Türk hukukunda Ulusan'ın eseriyle birlikte çığır açılmıştır. Öncesinde ise mevzuat açısından değerlendirildiğinde denkleştirme sorumluluğuna neden olabilecek düzenlemeler mevcuttur. Fakat mevzuata ilişkin Yargıtay'ın değerlendirmesi farklı gerekçelerle temellendirilmiştir. Buna göre, maden imtiyaz hakkı sahibinin madenin elde edilmesi sebebiyle komşu taşınmazlara verdiği zararı, EBK m. 58 (TBK m. 69) hükmü gereğince tazmin edilmesi gerektiği savunulmuştur²⁸³. Ancak haklı olarak yapılan eleştirilerde de belirtildiği gibi, binanın bozukluğu veya bakım ve korumaya ilişkin eksikliğe dayanan bir zarar söz konusu değildir. Sorun yapılan işin gereği komşu arazilere verilen zarara ilişkindir. Hatta Alman Genel Maden Yasası §148²⁸⁴ hükmü, bu konunun komşuluk hukukunu ilgilendiren, çıkar çatışmasıyla ilgili olduğunu belirtmiştir. Bu katlanmaya ilişkin bir denkleştirme istemi kabul edilmiştir²⁸⁵. Daha sonraki zamanlarda

²⁸³ YİBK., T. 04.05.1966, E. 6, K.4, Ulusan, Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı, s. 215.

²⁸⁴ Abg, § 148 hükmü halihazırda mevcut değildir. Şu anda BBERG §114: "Bundesberggesetz(BBERG) § 114 Bergschaden (1) Wird infolge der Ausübung einer der in § 2 Abs. 1 Nr. 1 und 2 bezeichneten Tätigkeiten oder durch eine der in § 2 Abs. 1 Nr. 3 bezeichneten Einrichtungen (Bergbaubetrieb) ein Mensch getötet oder der Körper oder die Gesundheit eines Menschen verletzt oder eine Sache beschädigt (Bergschaden), so ist für den daraus entstehenden Schaden nach den §§ 115 bis 120 Ersatz zu leisten. (2) Bergschaden im Sinne des Absatzes 1 ist nicht 1.ein Schaden, der an im Bergbaubetrieb beschäftigten Personen oder an im Bergbaubetrieb verwendeten Sachen entsteht, 2.ein Schaden, der an einem anderen Bergbaubetrieb oder an den dem Aufsuchungs- oder Gewinnungsrecht eines anderen unterliegenden Bodenschätzen entsteht, 3.ein Schaden, der durch Einwirkungen entsteht, die nach § 906 des Bürgerlichen Gesetzbuchs nicht verboten werden können, 4.ein Nachteil, der durch Planungsentscheidungen entsteht, die mit Rücksicht auf die Lagerstätte oder den Bergbaubetrieb getroffen werden und 5. ein unerheblicher Nachteil oder eine unerhebliche Aufwendung im Zusammenhang mit Maßnahmen der Anpassung nach § 110". BBERG § 114: "1) Bölüm 2 (1) no. 1 ve 2'de belirtilen faaliyetlerden birinin veya Bölüm 2 (1) no. 3'te belirtilen tesislerden birinin (maden işletmesi) uygulanması sonucunda bir kişi ölürsa veya bir kişinin vücudu veya sağlığı veya bir mal zarar görürse (maden hasarı), ortaya çıkan zarar için 115 ila 120. bölümler uyarınca tazminat ödenir. (2) 1. fıkra kapsamındaki maden hasarı, 1. maden işletmesinde istihdam edilen kişilere veya maden işletmesinde kullanılan mallara verilen zararı,2. başka bir maden işletmesine veya başka bir kişinin arama veya çıkarma hakkına tabi olan maden kaynaklarına verilen zararı, 3. Alman Medeni Kanunu'nun 90. maddesi uyarınca yasaklanamayan etkilerden kaynaklanan zararı, 4. başka bir maden işletmesine veya başka bir kişinin arama veya çıkarma hakkına tabi olan maden kaynaklarına verilen zararı başka bir maden işletmesine veya başkasının arama veya çıkarma haklarına tabi maden kaynaklarına verilen zarar, 3. Medeni Kanun'un 906. maddesi uyarınca yasaklanamayan etkilerden kaynaklanan zarar,4. maden yatağı veya maden işletmesi ile ilgili olarak alınan planlama kararlarından kaynaklanan bir dezavantaj ve 5. 110. madde uyarınca uyum önlemleri ile bağlantılı olarak önemsiz bir dezavantaj veya önemsiz bir masraf."

²⁸⁵ İlhan, Ulusan, "Çevre Etkisinden Doğan Zararlar ve Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi", Sorumluluk Hukukunun Güncel Sorunları, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1980, s. 199.

ise, artık öğretilerde²⁸⁶ ve Yargıtay²⁸⁷ kararlarınca denkleştirme sorumluluğu kabul edilmiştir.

C. TBK m. 71/IV hükmünün Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi Bakımından Uygulama Alanı

Fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesinin genel bir hüküm vasıtasıyla düzenlenmesi gereği çokça ifade edilmiştir. Bu kapsamda 6098 Sayılı TBK'da ise fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesine" dayanan bir sorumluluk halinin düzenlenip düzenlenmediği tartışmalıdır. Şöyle ki, TBK m. 71'de "Tehlike sorumluluğu ve denkleştirme" başlığa şu hükümlere yer verilmiştir:

"Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur.

Bir işletmenin mahiyeti ve faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlara doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arz eden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme sayılır.

Belirli bir tehlike hali için öngörülen özel sorumluluk hükümler saklıdır.

Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilir".

Maddenin başlığında yer alan denkleştirme ifadesi nedeniyle, sanki fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi düzenlendiği kanısı uyansa da ne yazık hükmün uzaktan yakından bu sorumluluk türüyle ilgisi yoktur. Zira tipik bir tehlike sorumluluğu mevcuttur. İzin verilen yalnızca faaliyetin kendisidir. Bu nedenle ne müdahale ne de zarar, fedakârlığın denkleştirilmesinde olduğu

²⁸⁶ İlhan Ulusan, "Çevre Kirlenmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi", YD, 12/1-2, s. 58 vd.; Haluk Tandoğan, *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*, Ankara: 1981, s. 48.

²⁸⁷ 14. HD. T. 18. 10. 2007, E. 2007/10519, K. 2007/12145, "Mahkemece uygun geçit yeri saptanırken öncelikle taraf yararlarının gözetilmesi gerekir. Zira, geçit hakkı taşınmaz mülkiyetini sınırlayan bir irtifak hakkı olmakla birlikte, özünü komşuluk hukukundan alır. Bunun doğal sonucu olarak yol saptanırken komşuluk hukuku ilkeleri gözetilmelidir. Geçit gereksiniminin nedeni, taşınmazın niteliği ile bu gereksinimin nasıl ve hangi araçlarla karşılanacağı davacının subjektif arzularına göre değil objektif esaslara uygun belirlenmeli, taşınmaz mülkiyetinin sınırlandırılması konusunda genel bir ilke olan fedakârlığın denkleştirilmesi prensibi dikkatten kaçırılmamalıdır".

gibi hukuka uygundur²⁸⁸. Zaten her iki sorumluluk da anlam ve nitelikleri itibariyle birbirlerinden farklıdır. Fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesinde hem müdahale hem de müdahale sonucu hukuka uygundur. Bu çerçevede öğretide Tandoğan'ın da yerinde bir şekilde ifade ettiği üzere “zaten tehlike sorumluluğunu doğuran olaylarda sorumlu kişi zararlı sonucu istememekte, göze almamakta, bunu önlemek için gerekli tedbirleri almaktadır; buna karşılık fedakârlığın denkleştirilmesi söz konusu olan hallerde müdahalenin sonucu önceden bilinmekte ve zarar bir işletme kazasından değil müdahalenin normal sonucu olarak ortaya çıkmaktadır”. Dolayısıyla tehlike sorumluluk ilkesine ilişkin olarak yapılandırılmış tehlike sorumluluğu hükmüne “hukuk düzenince izin verilen” ve “uygun bir bedelle denkleştirme” kavramlarının yerleştirilmesi ile TBK. md. 74/IV kapsamında öngörülmüş olan düzenlemenin temelinde fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesinin var olduğunu kabul etmek imkanı yoktur²⁸⁹.

Son olarak Türk Borçlar Kanunu'nun nitelemesiyle “önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin” sebep olacağı bazı zararların fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi uyarınca uygun bir bedelle denkleştirilmesi söz konusu olabilir mi sorusunu yöneltmek gereklidir. Bu tür işletmelerin yol açtığı çevre etkileri nedeniyle yerel âdete uygun fakat kaçınılmaz taşkınlıklar sonucu doğan zararın karşılanması isteminin fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesine bağlı olarak da talep edilebileceği kabul edilmelidir. Ancak bu tür zararların hukuki dayanağını, TBK. md.74/f.4 hükmü oluşturmayıp, genel hüküm niteliğindeki Medeni Kanun'un 730. ve 738. maddeleri veya Çevre Kanununun 28. maddesinde yer alan düzenlemeler oluşturmaktadır²⁹⁰.

---

²⁸⁸ Aynı Görüş, Nihal Ural Çınar, “Borçlar Kanununda ve Borçlar Kanunu Tasarısında Düzenlenen Kusursuz Sorumluluk Halleri Arasındaki Farklar”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (Ocak 2007) Y.6, s. 84; İlhan Ulsan “Gefardungshaftung im Entwurf Des Türkischen Obligationengestzbuches”, 80 Jahre Türkisches ZGB, 2006, Von Büren,Ronald/ Emmenegger, Susan/ Koller, Thomas, Staempfli Verlag, AG, Bern, 2007, s. 89; Farklı görüş, Atilla Altop “Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Yer Alan Bazı Önemli Yenilikler ve Değişiklikler”, İKU, Hukuk Fakültesi Dergisi, 4/1-2 (Aralık 2005), s. 14- 15; Korkusuz, “Hukumumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlemesi”, s. 204.

²⁸⁹ Ulsan İlhan, “Türk Borçlar Kanunu'nda Yer Alan Genel Tehlike Sorumluluğu Kuralına İlişkin Birkaç Tespit ve Hukuk Düzeni Tarafından Faaliyetine İzin Verilmiş Önemli Ölçüde Tehlike Arzeden İşletmelerin Yol Açtığı Zararların Uygun Bir Bedelle Denkleştirilmesi Sorunu”, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8/Özel (2013), s. 2902-2905.

²⁹⁰ Ulsan, “Türk Borçlar Kanunu'nda Yer Alan Genel Tehlike Sorumluluğu Kuralına İlişkin Birkaç Tespit ve Hukuk Düzeni Tarafından Faaliyetine İzin Verilmiş Önemli Ölçüde Tehlike Arzeden İşletmelerin Yol Açtığı Zararların Uygun Bir Bedelle Denkleştirilmesi Sorunu”, s 2902-2905.

D. Sorumluluk Hukuku İçerisindeki Yeri

1. Genel Bir Yaklaşımla Sorumluluk Hukuku Kavramı

Sorumluluk kavramının “ile sorumluluk” ve “den sorumluluk” olmak üzere iki kullanımı vardır. Esasında çalışmamızın hedefi yalnızca “den sorumluluk” kavramıyla ilgiliyse de kısaca “ile sorumluluğu” borçlunun borçlandığı edimi eksiksiz veya gereği gibi yerine getirmemesi tehlikesi karşısında, alacaklıyı çaresiz bırakmayıp ve ona borçlunun malvarlığına yetkili devlet organları aracılığıyla el koymasına imkân vermesi olarak tanımlayabiliriz. Böylece hukuk kişilerin, serbestçe hukuki işlem yapmasını sağlamakla beraber, onları kendi kaderlerine bırakmayarak, salt borçlu insafına bağlı ilişkiler kurmak yerine, borç ilişkisinin yanında zorlayıcı araç olarak sorumluluk mekanizmasını ihdas etmiştir. Pek tabii ki, borçluyu zorlamayan diğer deyişle hukuki korumadan yoksun bir borç ilişkisi temelde eksik bir hakka dayanmaktadır²⁹¹. Öte yandan, hukuk düzeni bir kimsenin, bir başka kişiye verdiği zararlar neticesinde de sorumluluğuna hükmetmiştir. Gerçekte toplum yaşamında, bireyler özgür kılınmışlardır ta ki, başka bir bireyin özgürlüğüne zarar verinceye kadar bu kural geçerlidir²⁹². Aksi halde her ne kadar kişinin hukukça korunan menfaatlerinde zarar meydana gelse bile, bu zarara bizzat kişi katlanmak zorunda kalacaktır. Çünkü ortada zarar mesuliyetini yükleyebileceğimiz bir kimseden söz edilemez (Casum sentit Dominus)²⁹³. Örneğin bahçesinde çim biçmekte olan bir kimseyi böcek ısırдыysa ve bunun sonucunda kişi hayatını kaybettiyse, ölüm nedeniyle doğan zarara kişinin yakınları katlanacaktır. Ama bir başka şahsa aktarabildiğimiz hallerde, zarara uğrayan kişinin katlanmasını istemek, çok adilane neticelere meydan vermez, ayrıca toplum güvenliği ve huzurunu korumak imkânsızlaşır²⁹⁴. Şöyle ki, pazar günü güzel havayı değerlendirmek için gittiği bir işletmenin bahçesinde böceğin ısırdığı kişinin, yakınlarından zarara katlanmaları istenemez. İşte bu durumlarda Casum sentit Dominus ilkesinin istisnasını teşkil eden “den sorumluluk” ile karşılaşmaktayız²⁹⁵. Burada bir kişinin bir başkasına verdiği hem akdi hem de akid dışı zararlardan bahsedilse bile, hakim görüşe göre “sorumluluk hukuku” ile kastedilen dar ve teknik anlamda sorumluluk, yani başka deyişle akid dışı

²⁹¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 83; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 46; Antalya, “*Borçlar Hukuku*” *Genel Hükümler*, C.I, s. 48.

²⁹² İmre, *Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri*, s. 5.

²⁹³ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 491; Mustafa Kılıçoğlu, *Sorumluluk Hukuku*, *Borçlar C. I*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2002, s. 4.

²⁹⁴ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 490-491.

²⁹⁵ Mustafa, Kılıçoğlu, *Sorumluluk Hukuku*, *Borçlar C. I*, s. 4.

sorumluluktur²⁹⁶. Böylece yaptığımız kısa açıklamadan sonra, sorumluluk hukukunu, sözleşme dışı verilen zararın tazminine yarayan kurallar bütünü olarak ifade edebiliriz²⁹⁷.

2. Başkaca Hukuki Sorumluluk Türleri

Haksız fiil sorumluluğu kural olarak kusur prensibine dayanmaktadır. Zarar verenin tazminat borcunun doğması, onun kusurlu olmasına bağlanmıştır. Ancak teknolojik gelişmelerinde bir sonucu olarak, kusur prensibi yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla giderek kusursuz sorumluluk halleri benimsenmeye başlanmıştır. Sözleşme dışı sorumluluk gereğince tazminat borcunun doğması kusur veya kusursuz sorumluluk olsun daima hukuka aykırı fiil neticesinde gerçekleşmelidir. Çalışma konusu fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi ise, hukuka uygun müdahalenin sonucu gerçekleşen zararın telafisini sağlar. Bu çerçevede fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi, sözleşme dışı sorumluluk bağlamında hukuka uygun müdahalelerde gündeme gelecektir.

a. Kusur Sorumluluğu

Sorumluluğun bir başka kimseye yükletilebilmesinin en eski sebebi olarak kusur sorumluluğu; zarar verenin hareketinden sorumlu olabilmesi için kusurlu davranmasını şart koşmaktadır²⁹⁸. İlkenin hilafından olaya yaklaşıldığında da zararı verenin kusursuz olması durumunda zarar gören üzerinde zararın kalması gündeme gelecektir. Bu ise, özellikle teknik ve sosyal gelişmeler neticesinde, meydana gelmesi pek muhtemel zararların sorumluluk dışında kalması gibi kabul edilemez bir sonuca bizi götürecektir. Dolayısı ile her ne kadar kusur sorumluluğu genel ilke olarak hukuk sistemimiz de kabul edilse bile, çağın gelişimine paralel başka sorumluluk türlerini istisnaen kabul etmek gerekir. Nitekim son yıllarda yapılmış olan

---

²⁹⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 490; Haluk Tandoğan, *Türk Mesuliyet Hukuku*, İstanbul: 2010, s. 3 vd.; Deutsch, Erwin, "Haftungsrecht" Bd.1, Allgemeiner Teil, Köln, Berlin: 1976, s. 1.

²⁹⁷ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 490.

²⁹⁸ Ulsan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 3; Hatemi/Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 143; Oğuzman, Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 484; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 493; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 413; Antalya, "Borçlar Hukuku" Genel Hükümler, C.1, s. 416 vd.; Akkurt/Erdoğan/Tokat, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Özel Hükümler*, s. 185 vd.; Ozanemre/Yayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 119 vd.; Mustafa Tiftik, *Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu*, 2. Bası, Ankara: 2005, s. 25.

düzenlemelere bakıldığında bu istisnalara gereksinimin hayli artması nedeniyle, bir hayli fazla yer verildiği görülmektedir²⁹⁹.

b. Sebep Sorumluluğu

Kusur sorumluluğuna bağlı kalındığında, zarar görenin haddinden fazla mağduriyeti doğacağından; salt kusur sorumluluğuna bağlı kalınması mümkün olmamış, başkaca sorumluluk türleri benimsenmiştir. Bunların genel kavramı sebep sorumluluğudur, yani zarara sorumluluğun bağlandığı olgulara sebebiyet vermiş olması yeterlidir. Yalnızca zarar ve bu olgular arasında uygun illiyet bağının varlığını tespit etmek yeterlidir³⁰⁰. Ne var ki sorumluluğun kapsamı bakımından her bir tür birbirinden farklı derecelere sahiptir.

aa. Olağan Sebep Sorumluluğu

Olağan sebep sorumluluğu kusur sorumluluğunun ağırlaştırılmasındaki ilk adımı oluşturur; daha açık bir ifadeyle en hafif sebep sorumluluğudur³⁰¹. Temelinde kanuna dayanan objektif özen yükümlülüğüne aykırı davranılmasına dayanan bir sorumluluk türüdür. Olağan sebep sorumluluğuna daha hafif sorumluluk özelliğini veren, kurtuluş kanıtı getirilerek sorumluluktan kurtulabilme imkânına sahip olmasıdır. Gerçekten sorumluluğu gereken kişi, her türlü dikkat ve özeni gösterdiğini ya da bu özen gösterilse bile zararlı sonucun yine de gerçekleşeceğini ispat etmesi halinde sorumluluktan kurtulacaktır³⁰². Ancak yapı malikinin sorumluluğunda biraz daha farklı bir sorumluluk görülmektedir. Şöyle ki her ne kadar bina malikinin sorumluluğu yapım ve bakımdaki eksiklikte özensizliğe dayansa bile, bu konudaki yeterli derecede özeni göstermesiyle sorumluluktan kurtulamayacaktır, yani kurtuluş kanıtı getiremeyecektir. Bu

²⁹⁹ Bkz. Tiftik, *Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu*, s. 25; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 494 vd.; Ulsan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 7; Tandoğan, *Türk Mesuliyet Hukuku*, s. 45; Ozanemre/Yayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 125 vd.

³⁰⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 495; Oğuzman, Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* s. 137 vd.; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 421 vd.; Hatemi/Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 149 vd.; Ozanemre/Yayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 125; Akkurt/Erdoğan/Tokat, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Özel Hükümler*, s. 201 vd.; İmre, *Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri*, s. 49; Çetin Aşçıoğlu, *Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları*, Ankara: 1989, s. 6; Tandoğan, *Türk Mesuliyet Hukuku*, s. 96 vd.

³⁰¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 499; Ingeborg Schwenzer, "Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Bern: 2006, s. 359; Ernst Kramer, "Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Basel: 2009, s. 178.

³⁰² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 499-500; Hatemi/Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 153; Aşçıoğlu, *Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları*, s. 6.

nedenle öğretide kurtuluş kanıtı getirilemeyen olağan sebep sorumluluğu olarak adlandırılmıştır³⁰³, hatta önceden doğrudan tehlike sorumluluğu içerisinde de değerlendirildiği de görülmektedir³⁰⁴. Ne var ki TBK özen sorumluluğu çerçevesinde düzenlemiştir.

Başlıca sebep sorumluluğu hallerini; adam çalıştırmanın sorumluluğu (BK. m. 66), yapı malikinin sorumluluğu (BK m. 69), hayvan tutucusunun sorumluluğu (BK m. 67), taşınmaz malikinin sorumluluğu (MK m. 730), ev başkanının sorumluluğu (MK m. 369), şeklinde saymak mümkündür. Ancak yalnızca sayılanlarla sınırlı olmadığı gibi öğreti tarafından kapsamı net olarak kabul edilmiş değildir³⁰⁵. Zira Alman hukukunda olağan sebep sorumluluğuna rastlanmazken³⁰⁶; İsviçre- Türk hukuku olağan sebep sorumluluğuna yer vermiştir³⁰⁷.

bb. Tehlike Sorumluluğu

Günümüzde topluma büyük fayda sağlayan öyle olgular vardır ki, bunlardan vazgeçmek mümkün değildir. Bu olgular belirli bir tesis, işletme veya faaliyetlere bağlıdır. Örneğin petrol aramaları, üretimi, nükleer santraller, barajlar, doğalgaz üretim tesisleri işletilmesi önemli ölçüde beden, bina ve ürün zararları doğurmaya elverişlidir. Bununla birlikte bu faaliyetler, ilgililere zarar veriyor olsa bile, bunları engellemek topluma daha büyük zararlar vereceği için işletme faaliyetine müsaade edilmiştir. Ancak bu tür faaliyetlere izin verilmiş olması, sorumsuzluk sebebi olarak görülmemiştir. Hatta yapılan faaliyetlerde işletmelerin zarara neden olmamak için sıradan önlemler almaları ile kusurları oranında sorumlu tutulabilmeleri gereken korumayı sağlamayacağı için daha ağır bir sorumluluk öngörülmüştür. Tehlikeli işletmeyi işleten, sadece mücbir sebep ya da zarar görenin ağır kusurunu ispat etmesiyle sorumluluktan kurtulabilecektir³⁰⁸. Tehlike

³⁰³ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 499-500; Hatemi/Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 156.

³⁰⁴ Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 461.

³⁰⁵ Hatemi/Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 156 vd.; Oğuzman/Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 143 vd.; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 421 vd.; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 498 vd.; Ozanemre-Yayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 122 vd.; Akkurt/Erdoğan/Tokat, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Özel Hükümler*, s. 203.

³⁰⁶ Larenz, II, S. 868, naklen, Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 453; Larenz/Canaris, §84, 11/2, S. 600 vd.; Von Dam, *European Tort Law*, Oxford: 2005, s. 402.

³⁰⁷ Kramer, s. 178; Tandoğan, *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*, s. 23; Oğuzman/Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 485.

³⁰⁸ Oğuzman/Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 201 vd.; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 667; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 478 vd.; Tiftik, *Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu*, s. 29; Aşçıoğlu, *Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları*, s. 7; İmre, *Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet*

sorumluluğu TBK m. 71 uyarınca genel hükümler çerçevesinde düzenlenmiştir. Ayrıca özel düzenlemelerde de tehlike sorumluluğuna yer verilmiştir³⁰⁹.

II. BAŞLICA FEDAKÂRLIĞIN DENKLEŞTİRİLMESİNE DAYANAN SORUMLULUK HALLERİ

A. Zorunluluk Halinde Denkleştirme Sorumluluğu

1. Genel Olarak

Zorunluluk hali TBK m. 64 hükmüne göre, kavram ifade edilmeksizin, kendisini veya bir başkasını açık ya da yakın bir zarar tehlikesinden korumak için diğer bir kimsenin malına zarar verilebilmesine imkan verir. Aynı hüküm gereğince, saldırı veya tehlikeyle ilgisiz üçüncü kişinin malına zarar verilmesi nedeniyle hakim hakkaniyete göre zararı tazmin ettirir. Zira kişi kendi menfaatlerini (bunlar vücut bütünlüğü, yaşam gibi kişisel menfaatler olabileceği gibi mal varlıksal menfaatler de olabilir) veya başka birinin menfaatini korumak için bir başkasının mülkiyetine tabi olan ve malikin her türlü saldırıdan uzak kalmasını istediği malvarlığı menfaatini açıkça zarara uğratar. Bu zarar neticesinde uğranılan menfaat kaybı denkleştirmenin konusunu oluşturur. Böyle bir zararın taşınmaza verilmesi halinde ise, MK m. 753 hükmü özel olarak düzenlenmiştir. MK m. 753, “mülkiyet hakkıyla ilgili bir kısıtlama” olarak “zorunluluk halinde” kenar başlığı altında, “Bir kimse kendisini veya başkasını tehdit eden bir zararı veya o anda mevcut bir tehlikeyi ancak başkasının taşınmazına müdahale ile önleyebilecek ve bu zarara ya da tehlike taşınmaza müdahaleden doğacak zarardan önemli ölçüde büyük ise; malik buna katlanmak zorundadır” hükmünü içerir³¹⁰.

Karşılıklı çıkarlardan birine tanınan üstünlük sonucunda çıkarlardan biri zarar görse bile bu müdahale hukuka uygun olacaktır, ancak doğan zarar buna rağmen telafi edilecektir. Zira fiil hukuka uygun olmasına rağmen

---

Halleri, s. 63-64; 5- 7; Sulhi, Tekinay/Sermet Akman/Haluk, Burcuoğlu/Atilla Altop, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul: 1993, s. 498; Güzin Üçışık, “Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural İle Düzenlenmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28- 29 Mayıs 2009, s. 127- 129; Özge, Yücel, *Genel Tehlike Sorumluluğu*, Seçkin yayınları, Ankara, 2014, s. 1 vd.; Larenz/Canaris, §84, s. 611.

³⁰⁹ Çevre Kanunu, RG. T. 11. 08. 1983, RG NO, 18132; Türk Sivil Havacılık Kanunu, RG. T. 14. 10. 1983, RG NO. 2920.

³¹⁰ Oğuzman/Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 33; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 382; Ulusan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 100; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 609; Kaneti, “Çatışan Değerlerin Tartılmasına Dayanan Hukuka Uygunluk”, s. 14.

zararın fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi gereğince hakim kararı doğrultusunda kısmen veya tamamen tazmin ettirilir³¹¹.

2. Zorunluluk Halinde Denkleştirmenin Koşulları

Öncelikle özenle değerlendirilmesi gereken kıstas, zarara neden olan müdahalenin, daha yüksek bir menfaat nedeniyle gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğidir. Bu durum MK m. 753'te açıkça vurgulanmıştır: "zarar ve tehlike, saldırıdan doğacak hasardan önemli ölçüde büyük ise, malik buna katlanmak zorundadır". Yani kişi öncelikle kendi kişisel veya malvarlıksal menfaatleri uğruna, bir başkasının malvarlığına zarar verebilecektir. Zararın hedefi asla kişisel çıkarlar değildir. Öte yandan BK m. 64 hükmünde yer alan "kendisini veya başkasını açık ya da yakın bir zarar bir tehlikesinden" ifadesinden hareketle meydana gelecek zararın veya gerçekleşmesi pek muhtemel bir zarar tehlikesinin varlığının gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Böylece ancak ortada ciddi bir zarara uğrama ve yalnızca daha önemsiz bir çıkarın bulunması durumunda; üçüncü kişinin malvarlığı feda edilebilecektir³¹².

3. Denkleştirme Sorumluluğunun Süjesinin Belirlenmesi Meselesi

Zorunluluk halinde denkleştirme sorumluluğunda, üç kişilik bir ilişkiye bağlı çıkar çatışması mevcuttur. Bu üç kişiden birisi müdahalede bulunurken; bir diğeri yararına müdahalede bulunulur ve nihayet üçüncü kişi zarara sebep olan müdahaleye katlanmaktadır. Aslında kişi kendisi yararına başkasının malvarlığını zarara uğrattırsa ortada tartışmaya yol açacak bir durum yoktur. Ama yararlanan kişi ile müdahalede bulunan kişi farklı ise o zaman üzerinde düşünülmesi gereklidir. Hemen belirtmeliyiz ki Alman hukukundan farklı olarak, Türk- İsviçre hukukunda BK m. 64 de zaten müdahalede bulunan kişinin sorumlu olacağı belirtilmiştir. Bu kuralın hâkim fikirce benimsenmesinin en önemli nedeni zarara uğrayan kişinin bu müdahaleden yararlanan kişiyi saptamak için özel bir çaba sarf etme zahmetine girmesinin beklenemeyecek olmasında saklıdır. Ayrıca özel hukukta zarara sebebiyet veren kişinin sorumluluğu felsefesi ağırlıklı olarak kabul edilmektedir. Ancak müdahaleden faydalanan kişinin bu zararı gidermesi gerektiği savunulmaktadır³¹³. Kanaatimizce yasal düzenleme karşısında bu fikrin kabulü imkânsızdır. Müdahaleyi gerçekleştiren kişi

³¹¹ Oğuzman/Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 33; Ozanemre- Yayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 112-113.

³¹² Ulsan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 100; Oğuzman/Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 33-34; Fikentscher, "Schuldrecht", N. 1349.

³¹³ Ulsan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 100.

denkleştirme sorumluluğunu yerine getirdikten sonra, vekâletsiz iş görme hükümlerine dayanarak yararlanana rücu edebilir. Böylece tarafların çatışmaya uğrayan çıkarları arasında kısmen denge kurulmuş olur.

B. Komşuluk Hukukuna Dayanan Denkleştirme Sorumluluğu

Bu sorumluluk bağlamında komşuluk ilişkisi, geniş anlamıyla komşu, semt, çevre kavramlarını kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır³¹⁴. Hayatın olağan akışı göz önüne alındığında, çıkarları birbirine bu kadar bitişik olan taraflardan birisinin yararlandığı bir ilişkide diğer taraf ya zarar görecektir ya da birtakım fedakârlıklara katılmak mecburiyetinde olacaktır. Dolayısı ile karşı karşıya gelen çıkarları dengeleyebilmek adına, taşınmaz maliklerin mülkiyet haklarından doğan yetkilerinin sınırlandırılması gerekmektedir. Doğrudan sınırlandırma denildiğinde, komşuların karşılıklı olarak, birbirlerinin haklarını gözeterek, birtakım külfetlere katılmaları akla gelir. Örneğin, her taşınmaz maliki taşkınlıktan kaçınılmalıdır. Ama her zaman ilişkiler bu kadar dengeli değildir. Mutlaka menfaatlerden birisi üstün gelecektir³¹⁵. İşte bizi ilgilendiren sınırlandırma dolaylı yani taraflardan birine daha fazla fedakârlıkta bulunma yükümü yüklenen hallerdir.

1. İrtifak Hakkı Kurma Yükümlülüğü Nedeniyle Taşınmaz Malikinin Fedakârlığının Denkleştirilmesi

a. Zorunlu Geçit Hakkı

MK m. 747'de yer alan düzenlemede, geçidi bulunmayan taşınmaz sahibi genel yola çıkma imkânına sahip değilse, komşu taşınmaz sahiplerinden geçit hakkı sağlamasını ister. MK m. 747 uyarınca, *"Taşınmazından genel yola çıkmak için yeterli geçidi bulunmayan malik, tam bir bedel karşılığında bir geçit hakkı tanınmasını komşularından isteyebilir. Bu hak, ilk önce kendisinden bu geçidin istenmesi önceki mülkiyet ve yol durumuna göre en uygun düşen komşuya karşı ve daha sonra bundan en az zarar görecektir olana karşı kullanılır. Zorunlu geçit iki tarafın menfaati gözetilerek belirlenir."*

MK 747 çerçevesinde geçit irtifakını talep edebilmesi için, geçit isteyen malikin genel yola çıkabilmesi için yeterli geçidin olmaması, bu talebin en uygun düşen komşuya ve daha sonra ise bundan en az zarar görecektir olana

³¹⁴ Bu çerçevede "Neighborhood" kelimesi kavrama daha uygun bir karşılık oluşturmaktadır.

³¹⁵ Ulsan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 125; Fikentscher, *"Schuldrecht"*, N. 1349.

karşı kullanılması ve nihayet yükümlü taşınmaz malikine fedakârlığının karşılığında tam bir denkleştirme bedeli ödemesi gerekmektedir. Hiç kuşkusuz yüklenen taşınmaz sahibi, mülkiyet hakkına ilişkin sınırlamaya katlanmaktadır. Öte yandan ise, geçit hakkı sahibinin çıkarı üstün tutulmasına rağmen; fedakârlıkta bulunan geçit yükümlüsüne zararı oranında bir bedel ödemek zorundadır³¹⁶.

b. Zorunlu Su Hakkı

Evi, işletmesi veya arazisi için su ihtiyacı olan bir taşınmaz maliki, komşu taşınmaz sahibinden, ihtiyacından fazla olan suyu uygun bir bedel karşılığında, irtifak kurulmasını talep edebilir. MK m. 761'e göre, "Evi, arazisi veya işletmesi için gerekli sudan yoksun olup, bunu aşırı zahmet ve gidere katlanmaksızın başka yoldan sağlayamayan taşınmaz maliki, komşusundan, onun ihtiyacından fazla olan suyu tam bir bedel karşılığında almasını sağlayacak bir irtifak kurulmasını isteyebilir. Zorunlu su irtifakının kurulmasında öncelikle kaynak sahibinin menfaati gözetilir. Durum değişirse, kurulmuş irtifak hakkının değiştirilmesi veya kaldırılması istenebilir."

Hükümden de çıkarılacağı üzere, irtifakın kurulabilmesinin koşulu, yükümlünün kaynak suyu ihtiyacından fazla olmalıdır. Ayrıca irtifak isteyen kişinin suya başka kaynaklardan ulaşmasının aşırı zahmetli ve masraflı olması ve irtifakı kuracak malike tam bir bedel vermesi gerekmektedir³¹⁷.

c. Zorunlu Mecra Hakkı

Taşınmaz maliklerinin katlanmak zorunda olduğu, mülkiyet haklarının sınırlandırıldığı bir başka kurum zorunlu mecra hakkıdır. Zorunlu mecra hakkı,

³¹⁶ Oğuzman/Öz, *Eşya Hukuku*, Filiz Kitabevi, 21. Bası, 2018, s. 580-586; Lale, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Yetkin Yayınları, 7. Bası, Ankara, 2019, s. 445; Şeref, Ertaş, *Eşya Hukuku*, Barış Yayınları, 14. Bası, İzmir, 2018, s. 419; Ulusan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 133; Turhan, Esener/Kudret, Güven, *Eşya Hukuku*, Yetkin Yayınları, 8. Bası, Ankara, 2019, s. 308; Kaneti, "Çatışan Değerlerin Tartılmasına Dayanan Hukuka Uygunluk", s. 14; Mehmet Demir, "Zorunlu Geçit Hakkı Koşulları ve Tazminatın (Tam Bedelin) Belirlenmesi Sorunu", AUHFD, 52/4 (2003), 2003, s. 218- 219.

³¹⁷ Oğuzman/Öz, *Eşya Hukuku*, s. 586-589; Esener/ Güven, *Eşya Hukuku*, s. 310; Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 451; Kaneti, "Çatışan Değerlerin Tartılmasına Dayanan Hukuka Uygunluk", s. 14; Y. 14. HD. T. 06. 12. 2005, E. 2005/10046, K.2005/10925, "Davacı taşınmazının suya ihtiyacı olduğu sabittir. Bu ihtiyacın öncelikle, hükümden sonra malik olduğu 4516 parselden karşılanması olanağı üzerinde durulmalıdır. Bu taşınmaz üzerinden verilecek mecra davacı aleyhine çok ağır bir külfet yüklüyor ise o zaman diğer alternatifler incelenmeli ve fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi gereği uygun güzergah saptanmalıdır. Mecra irtifakının özelliği gereği, üzerinden geçtiği taşınmazın zarar görmemesi için suyun hangi araç ve yöntemlerle taşınması gerektiği de incelenmeli ve kararda buna da işaret edilmelidir. Suyun taşınması yöntemine göre de genişlik saptanmalıdır".

hak sahibine şayet ihtiyacının karşılanması başka türlü mümkün değilse, bir başkasının mülkiyetine ait taşınmazın altından veya üstünden su yolu, gaz ve elektrik boruları geçirilmesi imkânı tanır. Önemli olan taşınmazdan rasyonel bir biçimde faydalanmaktır. Toprakta ekonomik bir şekilde faydalanabilme fikri karşısında, mecraya katlanan taşınmaz, mülkiyet hakkından doğan yetkilere sınırlı olarak sahip olacaktır. Çünkü komşu taşınmazın çıkarları daha önemli ve üstün kabul edilmiştir. Ne var ki bu üstünlük ancak belli kurallara uyulmasıyla tanınabilir. Bu kurallara bakıldığında, aslında mecra hakkı sahibinin çıkarının üstün tutulmasına hizmet ettiği görülür. Öncelikle mecra geçirecek kişinin, su, gaz ve elektrik gibi, madde ve enerjiyi iletecek mecraya ihtiyacı olmalıdır. Zaten üstün çıkardan bahsedebilmek için, öncelikle bir menfaatin varlığının zorunluluğu gereklidir. Öte yandan mecranın başka yerden geçirilmesi imkânsız veya masraflı olmalı ve mecra geçirecek kişi, yükümlünün uğrayacağı zararıyla tamamıyla ve peşin olarak tazmin etmiş olmalıdır. Son olarak ise mecranın geçirilmesi gereği komşuluk ilişkisinden kaynaklı olduğu için komşu kavramına girmeyen bir taşınmazın tesisatını geçirmek için MK m. 744 hükmünden faydalanması söz konusu değildir³¹⁸.

2. Taşkın Kullanıma Dayanan Denkleştirme Sorumluluğu

a. Genel Olarak

Gerek bir taşınmazın sakini olarak yerleşmiş oturan, gerek fabrika işleten veya farklı şekillerde araziden yararlanan maliklerin, çevresine zarar vermeden, her türlü taşkınlıktan kaçınarak yaşamlarını sürdürmeleri beklenir. Zira taşınmaz mülkiyetinde komşuluk ilişkilerinden doğan doğrudan mülkiyet kısıtlamalarının başında, taşkın kullanım yasağı yer alır. Komşu taşınmaz maliklerinin de bu duruma ilişkin haklı çıkarları vardır³¹⁹.

³¹⁸ Ulsan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 138-139; Ertaş, *Eşya Hukuku*, s. 417-419; Esener/Güven, *Eşya Hukuku*, s. 308; Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 445; Oğuzman/Öz, *Eşya Hukuku*, s. 574- 580. Y.1. HD. T. 13. 04. 2004, E. 2004/959, K. 2004/4242, "Mecra hakkı her taşınmaz maliki zararın tamamının önceden ödenmesi koşuluyla su yolu, kurutma kanalı gaz ve benzerlerine ait boruların elektrik hat ve kablolarının, başka yerden geçirilmeleri olanaksız veya aşırı ölçüde masraflı olduğu takdirde, kendi arazisinin altından veya üstünden geçirilmesine katlanmakla yükümlüdür..." Mecra irtifakı kurulması isteğine ilişkin davalarda, istemin özelliği gereği en uygun yerin aranması ilkesinin geçerli olması ve bu davalarda bir irtifak hakkı olmakla birlikte özünü komşuluk hukuku ilkelerinden almaktadır. İrtifak hakkının kurulabilmesi için öncelikle, çevre taşınmazların tamamının üzerinde irtifak hakkı kurmaya elverişli olup olmadığı incelenip, hukukun genel bir ilkesi olan fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi uyarınca taraf yararları da gözetilerek, en az masrafı gerektiren ve bundan da en az zarar görecektir kişi taşınmazı üzerinden bu hak kurulmalıdır".

³¹⁹ Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 439; Ulsan, "Çevre Kirlenmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi", s. 184- 185; Tandoğan, *Türk Mesuliyet Hukuku*, s. 202 vd.; Ulsan, "Çevre Kirlenmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi", 61- 62; Sahir Çörtöğlu,

Ne var ki zamanın geçmesiyle birlikte, iktisadi ve ekonomik sebeplerle veya şehirleşmenin artması nedeniyle, konunun çözümü bu kadar basit kalamayacak kadar karmaşıklaşmıştır. Bu durum daha ziyade EMK'nun yürürlükte iken önemli bir sorun teşkil etmiştir. EMK m. 661 ile komşuluk ilişkilerinde her türlü zarar verici faaliyet sadece yasaklanmış ve bu yasağın kapsamı "yöresel örf âdete uygun" olup olmamasına göre belirlenmiştir. Aslına bakılırsa, sözünü ettiğimiz hükümler aracılığıyla, taşınmaz malikinin mülkiyet hakkı, komşularının çıkarı karşısında sınırlandırılmıştır. Oysaki malikin mülkiyet hakkı ona oldukça geniş yetkililer veren mutlak bir haktır. Ama taşınmaz maliki çağın gereklilikleri nedeniyle toplum halinde yaşamının bir kuralı olarak bu sınırlamalara katlanmak zorundadır. Bu sebeple varılan sonuç gereği, zamanın ilerlemesi, kişileri birtakım sınırlamalara bağlı kılmış, ama teknoloji ilerlemiş, sanayi devrimi ile şehirleşme artmış iktisat ve bu sınırlamaların kapsamının yeniden belirlenmesi zorunluluğu doğmuştur. Böylece yukarıda da değindiğimiz gibi, yerel örf âdete uygun müdahalelerin dahi taşkınlık düzeyine ulaşması durumunda yalnızca müdahalenin engellenmesiyle sorunun çözülmesi güçleşmiştir. Örneğin bir sanayi kuruluşunun, her türlü teknik donanımına uygun olarak faaliyet göstermesine rağmen, bilimin gelişimine paralel önlemleri alsa dahi, çevre halkına zarar vereceği açıktır. Öbür taraftan, zarara sebebiyet vermesi nedeniyle, faaliyetin durdurulmasıyla sorunu çözmek ise çözümsüzlük getirmektedir. Sonuç olarak ağır ekonomik kayıplara yol açacaktır. Bu durum o yıllarda gerek Türk³²⁰ gerek İsviçre Hukukunda tartışılmış ve en sonunda bu durumu ne EMK m. 661 ile ne de zarar gören malikin taleplerini düzenleyen, EMK m. 656 ile dengelemenin imkânsızlığı fark edilmiştir. Federal Mahkemenin verdiği kararlarda, fedakarlığın denkleştirilmesine ilişkin bir ifade kullanılmasa da yeni bir açılım meydana getirmiştir. Böylece hükümlerdeki gerçek olmayan boşluk yargıcın müdahalesi ile ortadan kaldırılmıştır Günümüzde ise, komşunun katlanmasına dayanan fedakarlığın denkleştirilmesi istemi MK m. 737 ile m. 730/2 uyarınca açıkça düzenlemiştir³²¹.

Taşınmaz Mülkiyetinin Aşkın Kullanılması, Ankara: 1988, s. 50-51, taşkınlıklardan ötürü taşınmaz malikinin sorumluluğu için farklı sorumluluk hallerinden bahsetmiştir.

³²⁰ Tandoğan, *Türk Mesuliyet Hukuku*, s. 207, her ne kadar özel hukuk açısından komşuluk hukukundan doğan sınırlamalar nedeniyle kişinin tazminat isteyebileceğinden bahsetmemişse de kamu hukuku açısından getirilen sınırlamalar için tazminatı mümkün görmektedir; Sahir Çörtoğlu, *Komşuluk Hukukunda Taşınmaz Mülkiyetinin Kullanılmasının Çevreye Etki ve Sonuçları*, Ankara: 1982, s. 222.

³²¹ Ulsan, "Çevre Kirlenmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi", s. 191-201; Esener/Güven, *Eşya Hukuku*, s. 303; Sirmen, *Eşya Hukuku*, 439; Ertaş, *Eşya Hukuku*, s. 415.

b. Fedakârlığı Denkleştirilmesini Gerektiren Taşkınlıklar

Taşkınlık komşu taşınmaz maliklerinin mülkiyetten doğan haklarını güçleştiren, yok eden ve bu hakka zarar veren kullanım şeklidir. Zira MK. m. 737/2 örnek niteliğinde bazılarına yer vermiştir. Bunlar, duman, buğu, toz, kurum, gürültü veya sarsıntı yapmak olarak sayılmıştır³²². Ancak çevreye rahatsızlık veren taşkınlıklar bunlarla sınırlı değildir. Ayrıca taşkınlık beşeri eylem neticesinde gerçekleşmelidir. Doğal olaylar taşkınlık olarak değerlendirilmemektedir³²³.

TMK m. 737 gereğince üç tür taşkınlık vardır. Maddi taşkınlıklar, çevrede etkisini hava, su, toprak vasıtasıyla gösteren taşkınlıklardır. Bu taşkınlıklar katı, sıvı, gaz halindeki taşkınlıklardır. İş, kurum, kanalizasyon suları, yer sarsıntısı, ışık, radyoaktif maddeler hatta GSM baz istasyonlarının yaydığı radyasyon maddi taşkınlığa örnektir. Olumsuz taşkınlık ise, hava, güneş, ışık, rüzgar, su gibi enerji kaynaklarından yararlanmayı engelleyen, manzara kapayan ya da bir işletmeye müşteri girmesini engelleyen ve müşteri kaybına neden olan taşkınlıklardır. Taşınmazın kullanılması ya da işletilmesine bağlı kişilerin ruhsal yapısını etkileyen, iç huzuru bozan taşkınlıklar ise manevi taşkınlıktır³²⁴. Bu çerçevede sözü edilen komşuları olumsuz etkileyecek fiillerin taşkınlık boyutunda olup olmadığı hususunda genel geçer bir ölçüt vermek mümkün değildir. Bir fiilin taşkınlık teşkil edip etmediği her somut olayda hakim tarafından tayin edilecek ve burada taşınmazın durumu, niteliği ve yerel adet belirleyici olacaktır. Şayet hoş görülebilecek fiiller taşkınlık olarak değerlendirilemeyeceği için komşuların katlanmasını gerektirir. Taşınmazın durumuna, niteliğine ve yerel âdete göre komşularca hoş görülebilecek nitelikte bir kullanım, artık toplum yaşantısının gereğine uygun olarak komşularca katlanmalıdır³²⁵.

Malikin MK m. 737'deki yükümlülüklerine aykırı davranmış olması, MK m. 730 uyarınca sorumluluğunu gerektirir. Bu durumda komşu maliklerin artık müdahaleye katlanmalarını gerekmez, ayrıca müdahaleye ilişkin

---

³²² Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 440; Cemal Oğuz, "Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi Uyarınca Taşınmaz Malikin Sorumluluğu", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Sorumluluk Hukuku Sempozyumu, 29 Mayıs, 2009, s. 212; Ulusan, "Çevre Kirlenmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi", s. 71.

³²³ Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 440.

³²⁴ Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 440;

³²⁵ Oğuzman/Öz, *Eşya Hukuku*, 565; Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 441-442; Ertaş, *Eşya Hukuku*, 416; Esener/Güven, *Eşya Hukuku*, s. 304.

tedbirler alabilecektir. Malike karşı eski hale getirmek, zarar tehlikesini gidermek ve doğmuş zararı tazmin etmek zorundadır³²⁶.

Taşkınlık yerel adete uygun ve kaçınılmaz olduğunda ise, hukuka aykırı değildir, ancak bu durumda bu taşkınlık fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi gereğince tazmin edilecektir³²⁷. Burada hoş görü sınırını aşmakla birlikte

³²⁶ Oğuzman/Öz, *Eşya Hukuku*, s. 569; Oğuz, “*Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi Uyarınca Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu*”, s. 213; Çörtoğlu, “*Taşınmaz Mülkiyetinin Aşkın Kullanılması*”, s. 223.

³²⁷ Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 442; Y. 4. HD, T. 05.06.1984, E. 1984/4718, K. 1984/5416 “Karar: davacı taraf, nohut ektiği tarlasının yakınında davalı Ş.’un tahıl tarlası bulunduğunu, öteki davalıya uçakla ilaçlatma sonucu ürününün zarar gördüğünü bildirerek her iki davalıdan belirttiği zararının giderilmesini istemiştir. Davalılar, davacının zararının ilaçlamadan değil, antraknos hastalığından kaynaklandığını savunmuşlardır. Davacı tarafın, davalıların giyaplarında yaptırdıkları delil tespitinde bilirkişi zararı ilaçlamaya; davalıların da aynı biçimde yaptırdığı delil tespitine bir başka bilirkişi zararı anılan hastalığa bağlamışlar; mahkemece keşfte dinlenen bilirkişi ise önceki raporlara dayanmaksızın ilaçlama yapılmışsa zararın ondan doğmuş olabileceğini bildirmiş ve iddia tutarını doğrulamıştır. Yerel mahkemece, bu delillerle dava, kabul edilmiştir. İlkın, zararın ilaçlamadan mı yoksa antraknos hastalığından mı kaynaklandığı kesinlikle saptanmış değildir. Öncelikle bu konunun açığa kavuşturulması gerekir. Birbirleriyle çelişkili bilirkişi raporları bulunduğu göre yetenekli kişilerden oluşan bir kurula durum inceletirilmeli, kuşkuları geredecek biçimde önceki raporların elştirileri sağlanmalıdır. Diğer yandan davanın yasal dayanağı taşınmazın maliki Şeyhmus bakımından MK.nun 656, 661. maddeleri, uçak sahibi diğer davalı K. bakımından ise BK.nun 41. maddesidir. O halde, her şeyden önce bu maddelerin uygulama koşullarının tespiti zorunludur. Anılan maddelerden 656 ve 661. maddeler taşınmaz malikinin sorumluluğu ile ilgilidir ve bu sorumluluk kusura dayalı değildir. Ne var ki, kusur dışında kalan diğer sorumluluk unsurlarının gerçekleşmesi gerekir. MK.nun 656. maddesinin tatbik edilebilmesi için taşınmaz malikinin mülkiyet hakkını aşması, diğer deyişle mülkiyet hakkı kullanırken hukuk düzenince bu hakka konulmuş olan sınırlamalara aykırı hareket edilmiş olması gerekir. Bu sınırın aşıp aşılmadığı her somut olayda, yasa hükümleri, mahalli örf ve adet gözönünde bulundurularak belirlenmelidir. Değerli azınlık yazısında belirtilen zararın varlığı halinde mülkiyet hakkının sınırının aşıldığı ve hukuka aykırılık unsurunun üzerinde durulması gerekmediği yolundaki görüş, çoğunlukça benimsenememiştir. O halde, mahkemece davalı Şeyhmus bakımından yapılacak iş, somut olayın özellikleri gözönünde tutularak mülkiyet hakkının kullanılma sınırının aşıp aşılmadığı ve özellikle zararın tümünün ya da bir bölümünün ilaçlamadan meydana geldiği sonucuna ulaşırsa uçakla ilaçlama yapıldığına göre komşuya zarar vermeden sirt ilaçlaması ya da öteki tekniklerden yararlanma olanağı bulunup bulunmadığı üzerinde durularak davalıların önlenmesi mümkün olan bir zarara meydan vermektan kaçınma biçiminde taşkınlıkların var olup olmadığı, diğer davalı bakımından ise BK.nun 41. maddesindeki unsurların gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti şeklinde olmalıdır. Yerel mahkemece tüm bu yönler eksik bırakılarak davanın kabulü bozmayı gerektirir.

Sonuç: Temyiz olunan kararın gösterilen nedenlerle davalılar yararına BOZULMASINA, bozma nedenine göre öteki yönlerin incelenmesine şimdilik yer olmadığına ve peşin alınan harcın istek halinde geri verilmesine, 5.6.1984 gününde oyçokluğuyla karar verildi. (KARŞI OY YAZISI) Taşınmaz malikine tanınan yetki sonucu komşu taşınmaz malikinin katlanma yükümlülüğü, onun açısından ağır bir fedakarlık teşkil edeceğini; ancak mülkiyetin doğrudan doğruya sınırlanmasına yarayan normlardan farklı olarak, dolaylı sınırlamalarda katlanma yükümü altına giren taşınmaz malikinin, bu katlanmadan doan zararının karşılanması zorunlu olacağı) olgusu benimseyerek sonuca varılmıştır. Biz bu görüşün Türk Pozitif Hukukunda kabul edilmesinin yararına inanmaktayız. Görülüyor ki, istek maddenin ve kusursuz sorumluluk ilkesinin getiriliş amacından hareketle hukuka aykırılığı (zararlı sonucun niteliği olarak) kabul ederek; istenirse İsviçre hukukunda olduğu gibi kanun boşluğunu doldurmak veya Ulusan'ın ileri sürdüğü gibi (Fedakarlığın denkleştirilmesi) yoluyla bir yargıya varılırsın

komşuların katlanmasını gerektiren bir müdahale vardır. Bunun yanında komşular bu fedakârlıkları karşılığında uygun bir denkleştirme bedeli alacaktır. Müdahalenin kaçınılmaz olup olmadığını, hâkim tespit ederken nimet- külfet dengesini dikkate almalı; bu faaliyetle ne yarar sağlanacağını, faaliyetin ekonomik getirilerini, gerekli tedbirlerin maliyetini ve komşuların göreceği zararı göz önünde bulundurmalıdır³²⁸.

c. *Denkleştirme Bedelinin Tespiti*

Denkleştirme bedelinin tespiti, hakim tarafından komşular arasındaki ortak yaşamın niteliğine ve yörenin özelliklerine dayanarak belirlenecektir. Taşkınlığa katlanan kişiler açısından olay değerlendirildiğinde, bu değerlendirme objektif esaslara bağlı olarak yapılmalıdır. Ne hassas ne de aşırı duyarsız bir kişinin tepkisi ölçüt olarak³²⁹. Bununla birlikte yerel adet konutların bulunduğu bölgenin sanayi bölgesi olması ya da tam tersi hallerde değişiklik gösterebileceğinden, bu durumlarda dikkate alınmayacaktır³³⁰

Yargıtay, denkleştirme ücretini belirleme bağlamında, TBK m. 51'e dayanarak zararın tazmininde fark teorisini işletmeyi uygun bulmuştur. Buna göre, taşınmazın taşkınlık gerçekleşmeden önceki hali ile taşkınlığın gerçekleşmesinden sonraki hali arasındaki değer farklı belirlenecektir. Örneğin tarıma ihdas edilmiş bir arazi üzerinde, artık tarım yapmak mümkün değilse, o zaman o arsanın saf değeri ile eskiden tarıma elverişli haliyle var

---

sonuç aynıdır: Zarar görenin korunması. Türk Hukuk Sisteminde dairemizin bu görüşü kabul edilecek ve uygulanacak olursa komşuluk hukukundan doğan zararların giderilmesi alanı giderek daralacaktır. Özellikle şimdiki kadar Fabrika bacalarından çıkan (davranış hukuka uygundur) artıkların meydana getirdiği zararların ödetirilmesine ilişkin dairemizin kararlarını izah etmek zorlaşacaktır. Nitekim çimento fabrikaları işletilmesi, tamamen hukuk düzenine uygun olarak yapılmaktadır. Teknik önlemlerle zarar azaltılsa bile tamamen kaldırılması mümkün olmadığı bilinmektedir. Kaldı ki bu olaylarla ilgili kararlarımızda hukuka aykırılık durumu açık tartışılmamıştır (Bkz. Tandoğan age.s.199 dipnot 41). Bu nedenlerle, mahkeme kararını sorumluluğu daraltır şekilde bozan, dairemiz sayın çoğunluğunun oluşturduğu karara (taşınmaz maliki davalının sorumluluğu ile sınırlı) katılamıyorum. Mahkeme kararı onanmalı veya en azından (zararın geliş biçimi açısından) BK.nun 43. maddesinin uygulanması yönünden bozulmalıydı. (Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları).

³²⁸ Çörtoğlu, "Taşınmaz Mülkiyetinin Aşkın Kullanılması", s. 223-225.

³²⁹ Ulusan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 173- 174; Ulusan, "Çevre Kirlenmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi", s. 71- 72; Oğuz, "Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi Uyarınca Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu", s. 215.

³³⁰ Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 442.

olan değeri arasındaki farka göre tazminat belirlenecektir³³¹. Elbette hükmedilen değer şeyin gerçek ve tam değerini aşamaz³³².

Yargıtay davacının zarar miktarını kısmen de olsa engelleme imkânı olduğu hallerde³³³, davacı tüm çabasına rağmen zararı bertaraf edemiyorsa, ancak o zaman tazmin ettirebileceğini kabul etmiştir³³⁴. Ancak öğretide konuya ilişkin tartışmalar gecikmemiştir. Tartışmanın odak noktası ise, hukuka uygun kusursuz bir müdahalenin varlığına rağmen, haksız fiile yollama yapılması ve bu durumun fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesinin özüne uygun düşmediği yolundadır³³⁵.

d. Çevre Kanunundan Doğan Sorumluluk ile Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesine Dayanan Sorumluluğun Bağdaştırılması Sorunu

Taşınmaz malikinin taşınmazı taşkın kullanma yasağına paralel bir başka yasal düzenleme Çevre Kanunu'nda mevcuttur. Söz konusu düzenlemenin 28. maddesi, “Çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenler sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumludurlar” diyerek çevreyi kirletenin

³³¹ Y. 4. HD. T. 03.03.1980, E. 9629, K. 2717, Ulusan, “Çevre Kirlenmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi”, s. 68.

³³² Y. 4. HD. T. 29.12.1978, E. 1978/3173, K. 1978/15053, “Komşuluğun gereği olarak beliren çevre etkilerine komşu taşınmaz maliki ilke olarak katlanma yükümü altındadır. Ancak, bu etkiler aşırı bir düzeye ulaştığında ya da taşkınlık niteliği arz ettiğinde, komşu taşınmaz maliki bu taşkınlıklara yasal yollardan karşı koyma yetkisi kazanır. Hâkim, her somut olayın özelliğini, yani taşınmazın yerini, niteliğini, yöresel örf ve âdet kurallarını gözeterek komşuların birbirine göstermekle yükümlü oldukları tahammülün sınırını, dolayısıyla bir taşkınlığın var olup olmadığını saptamak, çıkar çatışmalarını çözümlemek ve olaya en uygun düşecek şekilde fedakarlığı denkleştirmekle yükümlüdür. Bir taşınmazın, fabrika bacalarından çıkan çimento tozları yüzünden ekonomik değerini tamamen yitirmesi halinde uğranılan zarar, hiçbir zaman taşınmazın gerçek sürüm değerini geçemez”.

³³³ Y. 4. HD. T. 28.09.1999, E. 1998/3589, K. 1998/7213, “Davacıya ait bina (7) yaşında olup, olay gününe kadar bir zarar görmemiştir. Bina, davalının açtığı çukura doğru yıkılmıştır. Davalı, temel çukurunu açtıktan sonra temel betonunu ve iki taşınmaz arasına perde beton atmamış, temeli ham vaziyette (5) ay boyunca başıboş bırakmıştır. Bunun sonucunda aşırı yağışlarla dolan çukurdaki sular, davacı binasının altına nüfus ederek toprağın gevşemesine ve binanın yıkılmasına sebep olmuştur. Mahkemece, olaya uygun düşen ilk bilirkişi kurulu esas alınması yerine son raporun benimsenerek hüküm kurulmuş olması yanlıştır. Öte yandan davacıya ait binanın yapılışındaki teknik noksanlıklar BK m. 44 gereğince ancak, tazminattan bir indirim nedeni olabilir”, Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 416.

³³⁴ Bu konuda Karahasan aksi görüş ileri sürmüştür. Karahasan'a göre fark teorisini kullanmak mümkün değildir. Verilecek karar fedakarlığın denkleştirilmesine ilişkin bir giderim olmalıdır. Eğer tarım faaliyeti yürüten bir taşınmazın değerindeki kayıp, taşınmazın değerine değil de toprakta tarımın artık hiç yapılamamasından ötürü, sürekli gelir kaybına ilişkin olmalıdır. Öte yandan kısmen tarım toprağının niteliğini yitirdiği hallerde, belirli oranda gelir kaybına yönelik bir tazminata hükmedilmelidir. Ayrıntılı açıklama için bkz. Karahasan, *Sorumluluk ve Tazminat Hukuku*, s. 455.

³³⁵ Ulusan, “Çevre Kirlenmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi”, s. 71.

sorumluluğunu, kusursuz sorumluluk, temelinde düzenlemiştir. Temelinde hukuka aykırı bir müdahale nedeniyle oluşan bir sorumluluk olduğu için, objektif sorumluluk söz konusudur. Bu da *Oğuzman/Öz*'e göre, olsa olsa çevrenin kirletilmesine sebep olmaktan dolayı kusursuz sorumluluktur³³⁶.

Bu çerçevede yerel adete uygun fakat kaçınılmaz kirletilmeler açısından ise fedakârlığın denkleştirilmesine dayanan bir sorumluluk gündeme gelecektir. Zira mevcut durumda mazur görülen, kaçınılmayan ve çıkar çatışmaları açısından üstün tutulan bir müdahale olduğu düşünülürse; denkleştirme sorumluluğuna gitmek hiç de imkânsız olmaz. Ulusan'da "Gerçekten söz konusu sorumluluk hükmünün yapısından yasa koyucunun belirli bir sorumluluk ilkesi benimsenmeden, durumun özelliğine göre kusur, tehlike ve fedakârlığın denkleştirilmesi sorumluluk ilkelerinin dolduracağı bir çerçeve normu tercih ettiği anlaşılmalıdır" diyerek hem tehlike³³⁷ sorumluluğuna hem de fedakârlığın denkleştirilmesine gidilebileceğini kabul etmiştir³³⁸.

3. *Takip Haklarından Doğan Fedakârlığın Denkleştirme Sorumluluğu*

MK m. 752'de düzenlenen müessese, su, rüzgâr, çığ ve bunun gibi doğal güçlerin etkisiyle veya tesadüfle başkasının arazisine taşınmış, büyük ve küçükbaş hayvan, arı oğulları, balık, kanatlı hayvanların zilyet veya maliki tarafından, taşınmaz içerisinde serbestçe aranabileceğini hükme bağlamıştır. Bu durumda taşınmaz sahibi, aramaya müsaade etmek zorundadır. Hükmün uygulanabilmesi için, taşınır bir malın, su, rüzgar, çığ ya da diğer doğal güçlerin etkisiyle veya hayvanların kaçması ya da uçması gibi rastlantı sonucunda başkasının arazisine düşmüş veya girmiş olması gerekmektedir. Malikin veya zilyedin taşınırın başka araziye girip sürüklenmesinde kusuru varsa, arazi sahibinin aramaya izin verme yükümlülüğü yoktur. Arazi sahibi, araziye girilmesi ve sürüklenen veya kaçan şeyin alınması nedeniyle uğradığı zararı denkleştirme bedeli olarak talep edebilecektir. Diğer bir deyişle taşınmaz malikinin gösterdiği fedakârlık, uygun bir bedel karşılığında denkleştirilecektir. Denkleştirme bedelinin temin edilebilmesi için, arazi malikine MK m. 752/II uyarınca hapis hakkı tanınmıştır. Fakat hapis hakkı kapsamında araziye giren veya sürüklenen şeyler satılamamaktır³³⁹.

³³⁶ Oğuzman/Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 227.

³³⁷ Larenz/Canaris, § 84, s. 638.

³³⁸ Ulusan, "Çevre Kirletmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi", s. 75.

³³⁹ Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 454; Ertaş, *Eşya Hukuku*, s. 422; Ulusan, *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, s. 152; Fikentscher, "Schuldrecht", N. 1349; Rinne, Manfred Eberhard, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, 2004, §963.

SONUÇ

Kişiler arasındaki ilişkilerin bazı hallerde oldukça esnek olmaları sebebiyle, çıkarlarını dengelemek veya başka bir deyişle hukuka uygunluğuna karar vermek oldukça zordur. Çoğu zaman olayın özelliklerine göre karar verilmeli ancak o halde bile net bir sonuca varmak imkânsızdır. Bilhassa üstün bir çıkar söz konusu olduğu için hukuka uygun olan bir müdahalede, daha zayıfta olsa müdahaleye maruz kalan kişinin de menfaatinin zarar gördüğü durumların üzerinde durulmalıdır. İşte bu zararın tazmininde, fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesinin fonksiyonu tartışmasızdır. Öğreti ve Yargı kararları tarafından, hakim görüş tarafından benimsenmiş olan bu kurum, mevcut Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu Hükümlerince de yasal bir boyut kazanmıştır. Bu çerçevede TBK m. 71/IV hükmü gereğince fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesinin genel bir düzenlemeye kavuşturulduğu ilişkin tartışmalar mevcut olsa da hakim görüş bu düzenlemenin söz konusu ilkenin uzağında olduğu ve böyle bir düzenlemenin tehlike sorumluluğuna ilişkin bir hükmün içinde yer alamayacağı noktasında yoğunlaşmaktadır. Mevcut düzenlemeler çerçevesinde fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesine ilişkin birçok hüküm genel ve özel kanunlarda yer alırken, kamu hukuku ve özel hukuk kapsamında uygulama alanı bulduğu görülmektedir. Fakat hukuk kurallarının zamanın ihtiyaçları karşısında, ihtiyaca kolayca cevap verebilmesi adına, fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesinin genel olarak bir düzenlemeye kavuşması şarttır. Böylece şartları ve denkleştirme bedelinin nasıl belirleneceğine ilişkin kuralların konulmasıyla, denkleştirmeye ilişkin ihtiyaç duyulacak her durum bakımından yasal dayanağı ve uygulama alanı netleştirilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkurt, Sinan Sami, Kemal, Erdoğan, Hüseyin, Tokat. *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Özel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021.
- Altop, Atilla. "Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Yer Alan Bazı Önemli Yenilikler ve Değişiklikler". İKU Hukuk Fakültesi Dergisi, 4/1-2 (Aralık 2005), s. 14.
- Antalya, Gökhan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.I*. İstanbul: Beta Yayınları, 2012.
- Aşcıoğlu, Çetin. *Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları*. Ankara: 1989.
- Çörtoğlu, Sahir. *Taşınmaz Mülkiyetinin Aşkın Kullanılması*. Ankara: 1988.
- Çörtoğlu, Sahir. *Komşuluk Hukukunda Taşınmaz Mülkiyetinin Kullanılmasının Çevreye Etki ve Sonuçları*. Ankara: 1982.
- Demir, Mehmet. "Zorunlu Geçit Hakkı Koşulları ve Tazminatın (Tam Bedelin) Belirlenmesi Sorunu". AUHFD, 52/4 (2003), 2003, s. 218- 219.
- Çelik, Ahmet Çelik. "Hekimlerin ve Sağlık Görevlilerinin Çalışma Koşulları ve Korunmaları". Terazi Hukuk Dergisi, C. 17, Sayı: 188, Nisan 2022, s. 126-135.
- Eberhard Manfred, Rinne. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: 2004.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2015.
- Ertaş, Şeref. *Eşya Hukuku*. 14. Bası, İzmir: Barış Yayınları, 2018.
- Esener, Turhan, Kudret, Güven. **Eşya Hukuku**. 8. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- Deutsch, Erwin. *Haftungsrecht Bd.1, Allgemeiner Teil*. Köln: 1976.
- Hatemi, Hüseyin, Emre, Gökyayla. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 4. Bası, İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2017.
- Kaya, Asım. "Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu". Terazi Hukuk Dergisi, C. 11, Sayı: 113, Ocak 2016, s. 47-56.
- Kılıçoğlu, Ahmet. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 22. Bası, Ankara: 2018.
- Kılıçoğlu, Mustafa. *Sorumluluk Hukuku C. I*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2002.
- İnan, Ali Naim, Özge, Yücel. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 4. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Kramer, Ernst. *Obligationenrecht Allgemeiner Teil*. Basel: 2009.
- Larenz, Karl/ Wilhelm, Canaris, Claus. *LehrBuch Des Schuldrechts*. München: 1994.
- Oğuzman, M. Kemal, Turgut Öz. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. II*. 16. Bası, İstanbul: 2021.
- Oğuzman, M Kemal, Turgut Öz. *Eşya Hukuku*. 21. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2018.
- Oğuz, Cemal. "Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi Uyarınca Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu". Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Sorumluluk Hukuku Sempozyumu, 29 Mayıs, 2009, s. 212.
- Ozanemre, Yayla, Tolunay. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 4. Bası, Ankara: Seçkin Yayınları, 2023.
- Önok, Murat, Işık, Önay. "Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Hâlinin Hukukî Niteliği". C. 77, S. 2, İstanbul Hukuk Mecmuası, s. 847-895.

- Özel, Çağlar. “Türk Özel Hukukunda Sözleşme Dışı Sorumluluk Olgularına Genel Bakış”. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, 2000, s.415-432.
- Uluslan, İlhan. “Çevre Kirletmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi”. YD, C. 12 S.1-2, S. 57-76.
- Uluslan, İlhan. “Alman Kamu Hukukunda Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi”. İÜHFİM, 43/1-4 (1979), s. 101- 123.
- Uluslan, İlhan. *Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*. İstanbul: 1977.
- Uluslan, İlhan. “*Gefährdungshaftung im Entwurf Des Türkischen Obligationengestzbuches*”. 80 Jahre Türkisches ZGB, 2006, Von Büren, Ronald/ Emmenegger, Susan/ Koller, Thomas, Staempfli Verlag, AG, Bern: 2007.
- Uluslan, İlhan. “Türk Borçlar Kanunu’nda Yer Alan Genel Tehlike Sorumluluğu Kuralına İlişkin Birkaç Tespit ve Hukuk Düzeni Tarafından Faaliyetine İzin Verilmiş Önemli Ölçüde Tehlike Arzeden İşletmelerin Yol Açtığı Zararların Uygun Bir Bedelle Denkleştirilmesi Sorunu”. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8/Özel 2013, s. 2902-2905.
- Ural Çınar, Nihal. “Borçlar Kanunu’nda ve Borçlar Kanunu Tasarısında Düzenlenen Kusursuz Sorumluluk Halleri Arasındaki Farklar”. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (Ocak 2007) Y.6, s. 84.
- Schwenzer, Ingeborg. *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil*. Bern: 2006.
- Sirmen, Lale. *Eşya Hukuku*. 7. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- Sütken, Elvan, Sütken. “Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesinin Taşınmaz Mülkiyetinin Kısıtlamaları ile İlgili Olarak Uygulandığı Bazı Durumlar”. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 2, Aralık 2009, s. 109-131.
- Tandoğan, Haluk. *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*. Ankara: 1981.
- Tandoğan, Haluk. *Türk Mesuliyet Hukuku*. İstanbul: 2010.
- Tiftik, Mustafa. *Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu*. 2. Bası, Ankara: 2005.
- Tütüncü, Muharrem. “İşverenin İş Kazalarından Doğan Sorumluluğu Bakımından Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesinin Uygulama Alanının Değerlendirilmesi”. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, Sayı: 2, Temmuz 2016, s. 757-780.
- Von Dam, Cees. *European Tort Law*. Oxford: 2005.